

ÚVOD

Předmětem této práce je osvojování díla Vladimíra Galaktionoviče Korolenka od osmdesátých let minulého století do poloviny šedesátých let našeho století. Za cíl si kladu a) vysledování vztahu české kritiky k tomuto autorovi a b) zhodnocení českých překladů z jeho díla.

V osvojování Korolenkova díla u nás lze celkem zřetelně odlišit čtyři vývojové fáze, jimž odpovídají čtyři kapitoly (2.—5.) této studie. Jim předehrávám v 1. kapitole krátkou informaci o spisovatelově osobnosti a tvůrčí metodě, z níž vycházím při posuzování českého pojetí. V každém ze čtyř období sleduji synchronně překlady různých Korolenkových beletristických a publicistických prací, ať již vyšly knižně nebo časopisecky, v úplnosti nebo zkráceně. Jde mi o to zjistit, do jaké míry čeští překladatelé vystihli sémantické i estetické kvality originálu. Sledováním styčných bodů mezi jednotlivými překladateli téhož období se snažím najít základní rysy, charakteristické pro dobovou překladatelskou metodu, ovlivňující tedy do jisté míry i dobové pojetí Korolenkova díla. Vodítkem je mi tu i soudobý ohlas překladů v české kritice. Tam, kde se setkávám s osobitou překladatelskou interpretací a kde větší počet prací téhož překladatele poskytuje dostatek srovnávacího materiálu, pokouším se o charakteristiku jeho individuálního stylu a metody. Zde se ovšem opírám jen o překlady z Korolenka a nepřihlížím k tomu, jak překladatel tlumočil jiné autory a jak se eventuálně vyvíjel jeho styl. — Při rozboru překladatelské praxe v jednotlivých historických obdobích se někdy vracím ke starším překladům a konfrontuji je s novějšími interpretacemi, abych ukázala odlišnost (nebo podobnost) pojetí, metody, stylu. K takovému diachronnímu zkoumání však přistupuji jen v těch případech, kdy jde o díla významná pro vývoj české recepce Korolenka, k nimž se trvale obracela pozornost našich překladatelů i kritiků.

Při kritice překladů vycházím z požadavku „pravdivosti“, jak ho definoval Jiří Levý ve své knize *Umění překladu*; snažila jsem se zjistit a určit, do jaké míry překladatelé zachovali významovou a estetickou hodnotu díla

a jak jejich práci ovlivňovala dobová překladatelská metoda a úroveň českého literárního jazyka. Sledovala jsem, jakými lexikálními a syntaktickými prostředky sdělovali překladatelé čtenářům komorní, patetické, humorné nebo jiné ladění textu, jak vhodně či nevhodně tlumočili spisovatelova obrazná vyjádření v idiomech, rčeních, příslovích, přirovnáních, jak pochopili umělecké celky díla, tj. funkci popisů a líčení, klíčových a epizodních situací, charakterů postav a jejich vztahy, jak dovedli vystihnout typické znaky prostředí. Všimla jsem si významové a stylistické výstavby monologů, dialogů, přímé a nepřímé řeči i přechodných útvarů mezi nimi. — Jistou pozornost jsem věnovala i čistě formální organizaci textu, tj. jeho členění v širším i užším smyslu (zde používám terminologie z Doleželovy knihy *O stylu moderní české prózy*) a pokusila jsem se ukázat, jak změny v pořádku slov, v rozmístění syntagmat, v délce vět, v interpunkci, v množství a délce odstavců atd. jsou zásahem do intonace a rytmu překládaného díla, a naopak, jak někdy k intonačním a rytmickým posunům dochází právě v důsledku pečlivého zachovávání formální výstavby originálu; a dále, jak se intonační a rytmické změny promítají do oblasti významové, emocionální i estetické. Zatím se tato stránka prozaických překladů téměř nesleduje, protože se pokládá za podružnou, a snad také proto, že dosud nemáme důkladný vědecký popis intonace obou jazyků, o němž bychom se při hodnocení adekvátnosti překladu mohli opřít. Ani Jiří Levý, ačkoliv zvukovou a hudební stránku podrobně zkoumal v souvislosti s překladem verše, jí v teorii překladu umělecké prózy nevěnoval pozornost.

Jazykový a slohový rozbor překladů ilustruji vždy jen několika příklady, protože excerpovaný materiál pro jeho rozsáhlost zde nemohu citovat. Kde se jazykové nebo slohové jevy opakují, spokojuji se jejich konstatováním a příklady neuvádím.

Při analýze českých překladů jsem vždy vycházela z toho ruského originálu, který měl překladatel pravděpodobně k dispozici. Pro poslední období to nebylo nesnadné zjistit, protože originál se obvykle uvádí v tiráži překladu vydaného knižně a časopisecky publikované překlady jsou většinou od týchž překladatelů a shodují se s knižním vydáním. Pro starší období však jsem údaje o předloze zjišťovala dosti obtížně, buď podle zmínek v soudobých recenzích, v osobní korespondenci nebo podle výtisku v soukromých knihovnách překladatelů, pokud byly jako celek zachovány. Někdy jsem originál určovala textovým srovnáváním s jednotlivými ruskými vydáními Korolenkových povídek, jejichž časopisecká a knižní verze se leckdy liší. Rukopisné varianty Korolenkovy jsem, bohužel, v rukou neměla, protože ze sovětských státních vědeckých knihoven se nepůjčují (ani ve fotokopiích) a příležitosti ke studiu v SSSR se mi nedostalo. Proto jsem např. nemohla posoudit kvalitu, přesnost a úplnost českého překladu Korolenkových dopisů A. V. Lunačarskému, nemohla jsem srovnat různé varianty nejstarších spisovatelových povídek, které nebyly pojaty do sovětského vydání. Některé Korolenkovy práce se překládaly z originálů, otištěných v zahraničí, nebo z cizojazyčných (francouzských, německých, polských) překladů (např. Podvínka, *Jak umírají ruské revolucionářky*, *Dopisy Lunačarskému*). Převážně cituji ruský originál podle sovětského vydání *Sobranije sočinenij*, tt. I—VIII, Pravda, Moskva 1953, a pro díla nepojatá z různých důvodů do tohoto vydání, používám předrevoluční autorizované *Polnoje sobranije sočinenij*, tt. I—IX, A. F. Marks, Peterburg 1914; některé povídky cituji podle petrohradského vydání v časopise *Russkoje bogatstvo* a jiné podle moskevského

vydání v měsíčníku Ruskaja mysl'. Citace z ruských originálů a z českých překladů označuji zkratkami, jejichž vysvětlení podávám v příloze.

Za ochotné přispění při shledávání českých knižně vydaných překladů a studií děkuji pracovníkům v československých státních vědeckých knihovnách v Brně, v Praze, v Olomouci, v Plzni, ve Slovanské knihovně v Praze, ve Státní pedagogické knihovně v Brně, v Krajské knihovně Jiřího Mahena a v Ústřední knihovně filosofické fakulty brněnské university. Údaje o časopiseckých překladech z Korolenka jsem získala většinou vlastní excerpcí z novin a časopisů, jejich seznam uvádím v příloze. Značnou část bibliografických údajů o člancích a recenzích v českém periodickém tisku, vztahujících se k předmětu mé práce, mi poskytlo oddělení bibliografie slaviv při pražském Ústavu literatur a jazyků ČSAV (dříve Slovanský ústav), jmenovitě jeho vedoucí dr. Oton Berkopec, jemuž tímto děkuji za nevšední laskavost a ochotu. Několik bibliografických údajů pak poskytla excerpční práce posluchačů brněnské filosofické fakulty. Všechny odjinud převzaté údaje jsem zkontrolovala, kde bylo třeba doplnila nebo opravila. Chronologicky uspořádané bibliografické přehledy českých překladů z Korolenkova díla a české literatury o něm tvoří přílohu této práce. Fotokopie některých u nás nedostupných Korolenkových publicistických článků a ilegálních tisků mi laskavě zaslala leningradská Státní veřejná knihovna M. J. Saltykova-Ščedrina. Ze spisovatelových deníků a korespondence jsem mohla použít jen to, co bylo vydáno knižně v SSSR.

